

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішення третьої сесії обласної  
ради восьмого скликання  
26 лютого 2021 року № 45-3/VIII  
(в редакції розпорядження начальника  
Чернігівської обласної військової  
адміністрації  
15 квітня 2024 року № 258)

**Програма**  
**охорони навколишнього природного**  
**середовища Чернігівської області**  
**на 2021 - 2027 роки**

**м. Чернігів**

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                               |   |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|
| 1. Паспорт Програми охорони навколишнього природного середовища<br>Чернігівської області на 2021-2027 роки.....                               | 3 |
| 2. Загальні положення.....                                                                                                                    | 4 |
| 3. Визначення проблем, на розв’язання яких спрямована Програма.....                                                                           | 5 |
| 4. Мета Програми.....                                                                                                                         | 7 |
| 5. Обґрунтування шляхів і засобів розв’язання екологічних проблем, обсягів та<br>джерел фінансування; строки та етапи виконання Програми..... | 7 |
| 6. Перелік завдань і заходів Програми та результативні показники.....                                                                         | 8 |
| 7. Напрями діяльності та заходи Програми.....                                                                                                 | 9 |
| 8. Координація та контроль за ходом виконання Програми.....                                                                                   | 9 |

Додатки до Програми:

Додаток 1. «Напрями діяльності та заходи Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».

Додаток 2. «Ресурсне забезпечення Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».

Додаток 3. «Результативні показники Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».

Додаток 4. «Положення про щорічний обласний екологічний конкурс «Одна планета – одне майбутнє».

**1. Паспорт**  
**Програми охорони навколишнього природного середовища**  
**Чернігівської області на 2021-2027 роки**

|      |                                                                                  |                                                                                                                                                                                                               |
|------|----------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.   | Ініціатор розроблення Програми                                                   | Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації                                                                                                                     |
| 2.   | Дата, номер і назва розпорядчого документа про розроблення Програми              | Розпорядження голови Чернігівської облдержадміністрації від 14.02.2020 № 92 «Про розроблення проєкту Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки»            |
| 3.   | Розробник Програми                                                               | Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації                                                                                                                     |
| 4.   | Співрозробники Програми                                                          | Структурні підрозділи облдержадміністрації, територіальні органи центральних органів виконавчої влади, Деснянське басейнове управління водних ресурсів, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування |
| 5.   | Відповідальний виконавець Програми                                               | Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації                                                                                                                     |
| 6.   | Учасники Програми                                                                | Структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, Деснянське басейнове управління водних ресурсів, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування                                              |
| 7.   | Термін реалізації Програми                                                       | 2021-2027 роки                                                                                                                                                                                                |
| 7.1. | Етапи виконання Програми                                                         | I етап – 2021-2023 роки<br>II етап – 2024-2027 роки                                                                                                                                                           |
| 8.   | Перелік бюджетів, які беруть участь у виконанні Програми                         | Державний, обласний, бюджети місцевого самоврядування, інші кошти, не заборонені чинним законодавством                                                                                                        |
| 9.   | Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми, всього, | 653245,11 тис. грн                                                                                                                                                                                            |

|      |                                                    |                    |
|------|----------------------------------------------------|--------------------|
|      | у тому числі:                                      |                    |
| 9.1. | державного бюджету                                 | 413735,30 тис. грн |
| 9.2. | обласного бюджету                                  | 88563,52 тис. грн  |
| 9.3. | бюджетів місцевого самоврядування                  | 135113,29 тис. грн |
| 9.4. | інших джерел, не заборонених чинним законодавством | 15833,00 тис. грн  |

## 2. Загальні положення

Соціально-економічний розвиток Чернігівщини тісно й нерозривно пов'язаний зі станом навколишнього природного середовища регіону та напряду залежить від реалізації стратегічних завдань у сфері охорони та збереження довкілля. Так, до основних принципів формування регіональної екологічної політики належить охорона та поліпшення стану навколишнього природного середовища, гарантування безпечних екологічних умов для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Практичним інструментом реалізації регіональної екологічної політики, виконання завдань зі збереження довкілля та створення безпечних екологічних умов для життєдіяльності населення є Програма охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області. Зокрема, ця Програма є підставою для фінансування природоохоронних заходів на території області за рахунок коштів державного, обласного бюджетів, бюджетів місцевого самоврядування та інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством.

Крім того, відповідно до пункту 7 частини першої статті 90 та пункту 13 частини першої статті 91 Бюджетного кодексу України Програма є механізмом використання коштів обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

Програма охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки (далі – Програма) розроблена Департаментом екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації з урахуванням пропозицій структурних підрозділів Чернігівської облдержадміністрації, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, Деснянського басейнового управління водних ресурсів, районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування.

До Програми включені заходи з вирішення проблемних питань, що є актуальними як для більшості територій області, так і для окремих громад, а також з проведення освітньо-виховної кампанії екологічного спрямування.

Усі зазначені заходи відповідають вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів».

### **3. Визначення проблем, на розв'язання яких спрямована Програма**

Заходи, включені до Програми, спрямовані на вирішення актуальних проблемних питань у сфері збереження довкілля, забезпечення раціонального використання, охорони й відтворення природних ресурсів, підвищення рівня екологічної культури і свідомості населення, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи.

Так, основною проблемою щодо охорони та раціонального використання водних ресурсів області протягом останніх років залишається питання забруднення поверхневих водних об'єктів, в основному через скиди недостатньо очищених стічних вод внаслідок неефективної роботи каналізаційно-очисних споруд, невинесення в натуру прибережних захисних смуг і водоохоронних зон, а також їх недодержання, насамперед у населених пунктах, засмічення водойм побутовими відходами. Головними забруднювачами поверхневих водних об'єктів є підприємства житлово-комунального господарства.

Зокрема, у 2023 році в поверхневі водні об'єкти області скинуто 648,0 тис. м<sup>3</sup> недостатньо очищених зворотних вод. Усі очисні споруди, які не забезпечують достатнього очищення стічних вод, належать до комунальної сфери, знаходяться в незадовільному технічному стані, недовантажені, потребують реконструкції чи капітального ремонту. Загалом ступінь зношеності водопровідно-каналізаційних мереж і очисних споруд комунальних підприємств області складає від 50 до 80 %.

Для вирішення проблеми, яка склалася навколо очистки стічних вод комунальних підприємств, необхідно виконати роботи з будівництва нових, реконструкції існуючих очисних споруд, а також об'єктів водопровідно-каналізаційних мереж. Вказані роботи потребують значних капітальних вкладень та часу на їх виконання.

Вагомою екологічною проблемою області є порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму водних об'єктів. Одним із центральних чинників антропогенного впливу на річки і водойми є розорювання їх прибережних захисних смуг та надходження до них неочищеного поверхневого стоку з територій населених пунктів, що призводить до замулювання русел, забруднення вод, порушення гідрологічного режиму та технічного стану водних об'єктів.

Для вирішення вказаних проблем у Програмі передбачені заходи з реконструкції зливових каналізаційних мереж, гідротехнічних споруд, поліпшення гідротехнічного стану водойм, виготовлення проєктів землеустрою

щодо організації і встановлення меж земель водного фонду та водоохоронних зон тощо.

Потенційними джерелами забруднення підземних водоносних горизонтів є недіючі безхазяйні артезіанські свердловини, які залишились на території області після реорганізації агропромислового сектору. З метою недопущення забруднення підземних вод до Програми включені заходи з ліквідаційного тампонажу таких свердловин.

Крім того, значну загрозу підземним водоносним горизонтам і ґрунтам становлять наявні на території Чернігівщини непридатні до використання хімічні засоби захисту рослин (далі – ХЗЗР), яких в області залишається 222,9 тонни, а саме: в Корюківському (15,0 тонн), Ніжинському (56,8 тонн), Прилуцькому (142,0 тонни), Новгород-Сіверському (4,0 тонни), Чернігівському (5,1 тонн) районах. Стан наявних місць зберігання безхазяйних ХЗЗР (39 складів) є незадовільним. Враховуючи, що значна частина складів знаходиться в басейнах річок Дніпро та Десна, які є джерелами питного водопостачання, з метою зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище та попередження забруднення об'єктів довкілля, є вкрай необхідним забезпечити видалення залишків зазначених небезпечних речовин у повному об'ємі.

Ще одна екологічна проблема Чернігівщини – наявність територій, для яких характерні екзогенні геологічні процеси, що негативно впливають на стан ґрунтів та створюють загрозу зсувів на територіях населених пунктів та сільськогосподарських угідь. З метою недопущення зазначених процесів Програмою передбачені заходи з будівництва та реконструкції протиерозійних споруд.

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, особливо гостро стоїть проблема поводження з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється й тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів та обсягами їх знешкодження й перероблення.

З метою підвищення ефективності роботи щодо управління відходами до Програми включені заходи зі збирання, зберігання, перевезення, видалення і відновлення відходів, серед яких – реконструкція полігонів, облаштування сміттєзвалищ, придбання і впровадження установок, обладнання та машин для збору, транспортування, перероблення, знешкодження та складування відходів, контейнерів для впровадження роздільного збору твердих побутових відходів.

Важливим завданням сьогодення є збереження для майбутніх поколінь цінних природних комплексів та ландшафтів, біологічного різноманіття, а також раціональне використання природних ресурсів. З метою збереження об'єктів природно-заповідного фонду Програмою передбачено розроблення документації із землеустрою для територій та об'єктів природно-заповідного фонду області.

Одна з актуальних проблем стану довкілля Чернігівщини – забруднення атмосферного повітря викидами забруднювальних речовин від промислових підприємств та автотранспорту.

Для отримання інформації про стан довкілля, оперативного реагування та прийняття ефективних управлінських рішень у разі його погіршення, а також з метою системного інформування населення області проводиться робота з екологічного моніторингу довкілля. Зокрема, Програмою передбачено здійснення моніторингових досліджень атмосферного повітря, радіаційного забруднення та стану поверхневих водойм.

У сучасних умовах науково-технічного прогресу та сталого соціально-економічного розвитку суспільства є вкрай необхідним формування екологічної культури та свідомості населення, виховання у сучасної людини дбайливого, конструктивного та відповідального ставлення до природи.

З метою популяризації природоохоронної просвітницької діяльності, виховання дбайливого ставлення до природи рідного краю, формування природоохоронного мислення, підвищення екологічної обізнаності підростаючого покоління Департаментом екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації спільно з іншими структурними підрозділами облдержадміністрації в рамках Програми щорічно проводяться інформаційно-просвітницькі та освітньо-виховні заходи екологічного спрямування. Серед них – щорічний обласний екологічний конкурс «Одна планета – одне майбутнє» та екологічний фестиваль «Життя в стилі «ЕКО».

#### **4. Мета Програми**

Основною метою Програми є реалізація державної політики України в галузі охорони довкілля; забезпечення екологічної безпеки, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища; пом'якшення негативних наслідків зміни клімату; збереження біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі; забезпечення екологічно збалансованого природокористування; підвищення рівня суспільної екологічної свідомості та досягнення гармонії взаємодії суспільства і природи.

#### **5. Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання екологічних проблем, обсягів та джерел фінансування, строки та етапи виконання Програми**

Розв'язання екологічних проблем у рамках Програми буде забезпечуватися шляхом об'єднання та координації зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, природоохоронних організацій, підприємств, наукових установ, медіа, населення, громадських організацій на обласному та місцевому рівнях, мобілізації наявних ресурсів для реалізації спільно запланованих заходів, залучення зацікавлених сторін до вирішення пріоритетних проблем, підвищення рівня обізнаності населення та його залучення до реалізації природоохоронної політики.

Програма включає пропозиції структурних підрозділів облдержадміністрації, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, Деснянського басейнового управління водних ресурсів, райдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування.

Виконання Програми передбачається здійснювати впродовж 2021-2027 років двома етапами:

I етап: 2021-2023 роки;

II етап: 2024-2027 роки.

Програма визначає напрямки фінансування за розділами, викладеними в додатку 1 «Напрями діяльності та заходи Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».

У процесі впровадження Програми заходи можуть коригуватися в залежності від змін екологічної ситуації й економічного стану. Перелік об'єктів будівництва, реконструкції та конкретних природоохоронних заходів визначається переліком видатків обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, який щорічно формується згідно з Положенням про обласний фонд охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області та затверджується в установленому порядку. Зазначений перелік вважається додатком до Програми.

Орієнтовні обсяги фінансування Програми – 653245,11 тис. грн, в тому числі з державного бюджету – 413735,30 тис. грн, з обласного бюджету – 88563,52 тис. грн, з бюджетів місцевого самоврядування – 135113,29 тис. грн, з інших джерел, не заборонених чинним законодавством – 15833,00 тис. грн (визначені в додатках 1, 2). Головні розпорядники коштів визначаються з числа структурних підрозділів облдержадміністрації, органів місцевого самоврядування в залежності від виду і типу конкретного заходу та його територіальної приналежності і встановлюються переліком видатків обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

## **6. Перелік завдань і заходів Програми та результативні показники**

### **Основними завданнями Програми є:**

- зменшення антропогенного навантаження на довкілля;
- підвищення рівня очищення стічних вод та приведення показників очистки стічних вод до нормативних;
- збереження водних об'єктів та поліпшення їх санітарно-технічного стану;
- недопущення забруднення ґрунтів та підземних водоносних горизонтів;
- охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів, збереження об'єктів природно-заповідного фонду;
- підвищення рівня екологічної безпеки;
- запобігання та ліквідація негативного впливу господарської діяльності на навколишнє природне середовище;
- проведення моніторингових досліджень стану довкілля області;
- підвищення рівня екологічної культури та освіти населення.

Перелік заходів Програми наведений в додатку 1 «Напрями діяльності та заходи Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».



### **Результативні показники:**

Заходи Програми в цілому спрямовані на зниження рівня забруднення поверхневих водних об'єктів через зменшення обсягів скидів недостатньо очищених стічних вод; недопущення забруднення довкілля, в тому числі підземних водоносних горизонтів та ґрунтів; поліпшення санітарно-технічного стану та ефективного використання водних об'єктів; зниження рівня негативного впливу ерозійних процесів; удосконалення системи управління відходами; здійснення контролю за станом атмосферного повітря та поверхневих водойм області; охорону і збереження об'єктів природно-заповідного фонду, біологічного та ландшафтного різноманіття; пом'якшення наслідків зміни клімату; підвищення рівня екологічної культури та свідомості населення.

Результативні показники Програми наведені в додатку 3 «Результативні показники Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».

## **7. Напрями діяльності та заходи Програми**

Основні напрями Програми:

- охорона і раціональне використання водних ресурсів;
- охорона і раціональне використання земель;
- охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів, збереження природно-заповідного фонду;
- збирання, зберігання, перевезення, відновлення і видалення відходів;
- організація системи екологічного моніторингу довкілля;
- наука, інформація і освіта.

Перелік заходів Програми наведений в додатку 1 «Напрями діяльності та заходи Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».

## **8. Координація та контроль за ходом виконання Програми**

Виконання Програми здійснюється шляхом реалізації заходів виконавцями, зазначеними у цій Програмі.

Координацію виконання заходів Програми здійснює Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації. Організація процесу виконання Програми в межах адміністративно-територіальних одиниць покладається на районні державні адміністрації, сільські, селищні, міські ради.

Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації щороку до 20 лютого готує та надає звіт про хід виконання Програми Чернігівській обласній раді.

Директор Департаменту екології  
та природних ресурсів  
Чернігівської облдержадміністрації

Наталія ГРУДНИЦЬКА